Հովհաննես Թումանյան

Մարոն

I

Մեր գյուղն էն է, որ հրպարտ,
Լեռների մեջ միգապատ,
Խոր ձորերի քարափին՝
Ձեռը տրված ճակատին՝
Միտք է անում տրխրադեմ .
Ի՞նչ է ուզում՝ չըգիտեմ . . .
Պաս չենք էնտեղ մենք ուտում,
Ու ջերմեռանդ աղոթում,
Ժամ ենք գնում ամեն օր .

Բայց միշտ ցավեր նորանոր,
Միշտ մի աղետ, մի վընաս
Գալիս են մեզ անպակաս:
Ահա պատմեմ ձեզ մի դեպք,
Մի պատմություն, որ երբեք
Հիշատակով տրխրալի
Սըրտիս հանգիստ չի տալի:

II

Մեր գյուղից վեր մինչ էսօր
Կա ուռենի մի սըգվոր:
Մեծ անտառից նա զատված,

Մարդու կացնից ազատված՝
Կանգնած է դեռ ու շոգին
Հով է տալի մըշակին:
Գիժ, լեռնային մի վըտակ
Խոխոջում է նըրա տակ,
Խաղում կանաչ մարգերին:
Էն առվակում կեսօրին,
Երբոր շոգից նեղանում,
Գընում էինք լողանում:
Տըկլոր, աշխույժ խըմբակով,

Աղաղակով, աղմուկով
Խաղում էինք, վազվըզում
Գույն-գույն մանրիկ ավազում:
Կամ հետևում հևիհև
Թիթեռնիկին ոսկեթև,
Ու միշտ հոգնած ժամանակ,
Էն մենավոր ծառի տակ
Ընստում տըխուր մի քարի,
Գերեզմանին Մարոյի . . .

Մարո՛, անբա՛խտ, վաղամե՛ռ,

Դու մանկության իմ ընկեր,
Ո՛րքան ենք մենք խաղացել,
Իրար սիրել ու ծեծե՛լ . . .

III

Ժիր էր Մարոն, դուրեկան,
Նոր էր ինը տարեկան,
Ներանց տունը երբ մի օր
Եկան երկու եկավոր:
Ու Մարոյի մայրիկը
Երբ որ բերավ, դրավ լիքը
Խոնչեն ներանց առաջին,

— Շնորհակալ ենք մենք, ասին .
Տաշտներդ լի հաց լինի,
Դուռներդ միշտ բաց լինի .
Հաց չենք ուզում ձեզանից,
Հող տրվեք մեզ ձեր տանից . . .
Էն ժամանակ Մարոյի
Հայրիկն առավ արաղի
Լիքը բաժակն ու ասաց .
— Կամքդ լինի, տեր աստված . . .
Ներշանեցին Մարոյին,

Տրվին չոբան Կարոյին:

IV

Չոբան Կարոն սարերի
Մի հովիվ էր վիթխարի .
Բոյ-բուսաթին նայելիս
Մարդու զարգանդ էր գալիս .
Բայց զոքանչը անսահման

Սիրում, փարում էր նրան:
Շատ էր սիրում և Մարոն .
— Լավն է, ասում էր, Կարոն,
Բերում է ինձ ամեն օր

Կանփետ, չամիչ ու խրնձոր . . .

V

Մին էլ Կարոն աղմուկով
Եկավ զուռնով-թրմբուկով,
Ու Մարոյին զուգեցին,
Երեսին քող ձրգեցին,
Հինա դրրին ձեռքերը . . .
Եկավ խաչով տերտերը,
Տարավ ժամում կանգնեցրեց .
— Տե՞ր ես, որդյա՛կ, հարցրրեց:
— Տեր եմ, ասավ մեր Կարոն,

Լուռ կանգնած էր միշտ Մարոն…
Հայրն էլ եկավ ու ծեսին
Էսպես օրհնեց իր փեսին .
— Զաղացիդ միշտ հերթ լինի,
Մեջքդ ամուր բերդ լինի . . .
Իսկ երբ հնչեց «տարան-հա՛»-ն,
Նրրան փեսի տուն տարան:
Պսակեցին Մարոյին,
Տրվին չոբան Կարոյին:

VI

Թե գըրբացի չար ջանքով,

Գիր ու կապով, բըժժանքով
Մանուկ սիրտը կըտրեցին,
Կամ թե նըրա հանդերձին,
Էն անհոգի չար ջադուն
Քըսեց գիլի ճըրագուն…
Էդ չիմացավ ոչ ոք պարզ,
Միայն փոքրիկ նորահարս
Մարոն ատեց իր մարդուն .
Փախավ, եկավ ետ հոր տուն:
Եկավ լացեց նա վըշտոտ .

— Ես չեմ գընալ նրա մոտ .
Ես սիրում եմ մայրիկին,
Ես չեմ ուզում լինեմ կին . . .

VII

Հայրիկն էնժամ բարկացավ,
Ծեծեց նըրան ու ասավ .
— Դու՛րս իմ տանից, սևերե՛ս,
Ետ չընայես դեպի մեզ,
Ոտ չըդնես էլ տունըս,
Մըրոտեցիր անունս . . .
Լալով, ծածկած իր դեմքը,

Թողեց Մարոն հոր շեմքը:

VIII

Ու հալածված իր հորից,
Փախած չոբան Կարոյից,
Սոված, պատռած շորերով,
Կորչում էր նա օրերով:
Կուչ էր գալիս խրոցաձի
Օջախի շուրջ օտարի
Կամ թափառում մեն-մենակ
Մեր հանդերում շարունակ:

IX

Շատ ամիսներ անց կացան . . .

Դիմաց սարից մի չոբան
Ձեն էր տալիս մի օր մեզ,
Թե՝ իմացե՛ք, որ էսպես
Կարմիր շորով մի խիզան
Ընկավ ձորը, մի կածան . . .
Դուրս թափվեցինք մենք գյուղից,
Հեռու կանգնած, երկյուղից,
Տեսանք՝ ահեղ էն ձորում
Ոնց էր լալիս ու գոռում
Մարոյի հայրն ալևոր,

Մայրը ճըչում սրգավոր:
Շատ լաց եղավ և Կարոն . . .
Մեռա՛վ, գնաց մեր Մարոն:

X

Սակայն անբախտ նըրա դին
Պապի կողքին չըդըրին:
Գյուղից հեռու մինչ էսօր
Կա ուռենի մի սրգվոր:
Էն մենավոր ծառի տակ
Փոս փորեցին մի խորին,
Առանց ժամ ու պատարագ

Մեջը դըրին Մարոյին,
Էն սև քարն էլ տաշեցին,
Բերին վըրեն քաշեցին:

XI

Շատ եմ տեսել, երբ սրգվոր
Մայրը մենակ, սևաշոր,
Կորանալով էն քարին՝
Ձեն էր տալիս Մարոյին .
— Ո՞վ քեզ ծեծեց, Մարո ջա՛ն,
Ո՞վ անիծեց, Մարո ջա՛ն,
Ո՞ւր փախար դու, Մարո ջա՛ն,

Տուն արի՛, տո՛ւն, Մարո ջա՛ն,
Խո՛ր ես քընել, Մարո ջա՛ն,
Չե՛ս զարթնում էլ, Մարո ջա՛ն . . .
Կորանալով էն քարին՝
Ձեն էր տալիս Մարոյին .
Խունկ էր ծըխում, մոմ վառում,
Որ գիշերվան խավարում
Փայփլլում էր մեն-մենակ
Հեռվից երկար ժամանակ:

1887